

Strategische balans Groenfonds Midden-Delfland

Strategische balans van het Groenfonds Midden-Delfland

**Paul Terwan
Anita van der Vliet**

**Utrecht / Gouderak
april 2015**

Paul Terwan
onderzoek & advies

Colofon

Uitgave:

Paul Terwan onderzoek & advies, Utrecht
Streekadvies 't Laage Land, Gouderak

Financiering: Groenfonds Midden-Delfland

Foto's omslag: René Zoetemelk (grote foto), Vereniging
Boerderij in de kijker / Basisschool de Taalkring (foto
linksboven, ook p. 25), Paul Terwan (andere twee foto's).

Foto's binnenwerk: Paul Terwan (p. 4, 8, 9, 11 en 23)
Vereniging Boerderij in de kijker/ Basisschool de Fontein
(p. 6), Vockestaert (p. 13), René Zoetemelk (p. 15)

April 2015

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Het Groenfonds Midden-Delfland in kort bestek	3
3. Wat doen andere Groenfondsen?	5
4. Veranderingen in de omgeving van het Groenfonds	7
5. Het speelveld van meningen	11
6. Toekomstscenario's	17
7. Conclusies en aanbevelingen	23
Bijlage	
Overzicht van gebiedsfondsen	27

1. Inleiding

Onder het motto 'voor wie altijd wacht komt alles steeds te laat' hebben de gemeenten Midden-Delfland, Delft en Den Haag per 1 januari 2003 een Groenfonds Midden-Delfland¹ in het leven geroepen, gevuld met (inmiddels) ongeveer € 8 mln. Het fonds heeft twee hoofddoelen:

- behoud en versterking van het agrarisch cultuurlandschap van Midden-Delfland;
- versterking van de relatie tussen stad en land.

Het grootste deel van het jaarlijks fondsrendement wordt sinds 2006 besteed aan groene diensten door boeren in de sfeer van natuur, landschap, cultuurhistorie, educatie en recreatie. Dat loopt via een – door de Europese Commissie goedgekeurd – puntensysteem voor groene diensten, uitgevoerd door agrarische natuurvereniging Vockestaert.

Nu, tien jaar later, is de beleidsmatige omgeving van het Groenfonds veranderd of aan het veranderen. De bestuurlijke samenwerking met omliggende gemeenten is toegenomen, de geldstromen naar het gebied zijn veranderd, het agrarisch natuurbeheer verandert, er haakt een nieuwe gemeente bij het Groenfonds aan en er wordt gesproken over een groenfonds op Hof van Delfland-niveau. Daarom heeft het Groenfonds behoefte aan een strategische tussenbalans. Op basis daarvan zal een discussie plaatsvinden over de toekomstige positionering van het fonds.

Vraagstelling en aanpak

De volgende vragen komen aan bod:

1. Waar staat het Groenfonds nu? Hoe heeft het Groenfonds zich ontwikkeld en wat is er bereikt?
2. Welke ontwikkelingen zijn relevant voor de positie van het Groenfonds en wat betekenen deze voor de positie en doelen van het Groenfonds?
3. Wat is – vanuit de eerdere analyse – een zinvolle koers voor het Groenfonds?

De vragen zijn beantwoord in een korte verkenning waarbij het accent lag op het schetsen van relevante ontwikkelingen en het inventariseren van meningen over de huidige en toekomstige rol en positie van het Groenfonds. Deze 'strategische balans' heeft niet het karakter van een evaluatie van de lopende activiteiten, maar is sterker gericht op de veranderende omgeving van het fonds en de gevolgen voor zijn optimale positionering. Voor het einde van de lopende contractperiode (eind 2017) zal ook nog een officiële evaluatie plaatsvinden. Ten behoeve van de balans zijn de volgende personen geïnterviewd:

- Joanne Gendronneau (gemeente Den Haag), Diny Tubbing (gemeente Delft), Kees Boks, Leen Koster en Eugenie Klok (gemeente Midden-Delfland);
- Govert van Oord, Ingrid ter Woorst en Kees Kool (bestuurder, secretaris resp. penningmeester van het Groenfonds);
- Gerard van Winden, Annie Boekestein en Monique Ammerlaan (LTO afdeling Delflands Groen resp. agrarische natuurvereniging Vockestaert);
- Willem van Mierlo (bouwondernemer), Ge Kleijweg (horecaondernemer) en Arie van den Berg (agrarisch ondernemer), mede betrokken bij de regionale denktank RECER;
- Marja van Bijsterveldt en Veronique van 't Westeinde (voorzitter resp. medewerker Midden-Delfland Vereniging). Marja van Bijsterveldt is tevens oud-burgemeester van Schipluiden; zij was destijds betrokken bij de oprichting van het Groenfonds.

De tekst van deze rapportage komt vanzelfsprekend alleen voor rekening van de auteurs.

---

¹ hierna afgekort tot 'Groenfonds' of 'fonds', tenzij expliciet een ander fonds is bedoeld

Leeswijzer

Deze notitie begint met een korte schets van de bestedingen van het Groenfonds (§ 2) en de verhouding tot vergelijkbare fondsen elders in Nederland (§ 3). Daarna, in § 4, analyseren we de veranderende omgeving van het Groenfonds sinds de oprichting in 2003. Vervolgens schetsen we de resultaten van de interviews (§ 5) en mede op basis hiervan drie toekomstscenario's (§ 6). We besluiten in § 7 met conclusies en aanbevelingen.

2. Het Groenfonds Midden-Delfland in kort bestek

Fonds uit natuurcompensatiemiddelen

Het Groenfonds is gebaseerd op een afspraak tussen de gemeenten Midden-Delfland, Delft en Den Haag om compensatiegelden in een fonds te storten dat ten goede zou komen aan de kwaliteit van het buitengebied. Aanleiding was de bebouwing van de Harnaschpolder, die in het kader van een gemeentelijke herindeling vanuit de toenmalige gemeente Schipluiden (nu Midden-Delfland) naar de gemeente Delft ging ten behoeve van stedelijke ontwikkeling. Sindsdien gaat er een vast bedrag per gebouwd huis en per vierkante meter bedrijfsterrein naar het fonds. Daarnaast is er enkele jaren terug € 1 mln. uit de zogeheten IODS-gelden (compensatie A4) aan het Groenfonds toegevoegd.

Vanaf 2016 gaat Maassluis € 0,5 mln. meebetalen vanwege de bebouwing van de Dijkpolder. Het fonds zal dan ongeveer € 9 mln. bevatten. De fondsuitgaven vinden plaats uit het jaarlijks beleggingsrendement. Het Groenfonds wordt sinds 2014 ook gevoed door de streekrekening Midden-Delfland, een product van de Rabobank. Op deze rekening staat vooralsnog weinig geld.

Werkgebied van het Groenfonds is het 'kleine groene hart' (circa 2.500 ha) tussen de grote steden (Den Haag, Delft en Rotterdam) en het glastuinbouwgebied van het Westland. Of, voor de kenners: het voormalige Reconstructiegebied Midden-Delfland plus de Groeneveldse polder (het grijze gebied op de kaart).

Hoofdmoot naar groene diensten

Het agrarisch cultuurlandschap van Midden-Delfland – met de melkveehouderij als economische drager – werd en wordt hogelijk gewaardeerd; zie bijvoorbeeld de Gebiedsvisie Midden-Delfland® 2025. Ten tijde van de oprichting van het Groenfonds stond de melkveehouderij onder druk – de kosten waren hoog en de melkprijzen laag. Daarom werd besloten om een substantieel deel van de fondsmiddelen te besteden aan structurele financiering van groene diensten door de grondgebruikers in het gebied, is door Vockestaert en LTO Delflands Groen in 2004 een puntensysteem voor groene diensten ontwikkeld: maatregelen ten dienste van landschap, natuur, cultuurhistorie en toegankelijkheid van het landelijk gebied. Na een lang traject van overleg met andere overheden en met name de EU-staatssteunprocedure, is er voorjaar 2006 groen licht gekomen voor de meeste onderdelen van het puntensysteem en is de intekening gestart. Daarnaast heeft het Groenfonds eind 2005 financiering toegezegd voor een substantieel pakket aan eenmalige investeringen in landschap en cultuurhistorie. In 2012 is het puntensysteem enigszins aangepast en zijn er opnieuw overeenkomsten gesloten voor 6 jaar (tot en met 2017).

In de eerste contractperiode namen 76 grondgebruikers deel aan het puntensysteem voor in totaal zo'n € 225.000,- per jaar. In de tweede contractperiode waren dat 70 deelnemers voor zo'n € 250.000,- per jaar (incl. uitvoeringskosten). Dit bedrag wordt betaald uit het jaarlijks fondsrendement, waarbij de hoofdsom intact blijft. Aan de Europese Commissie is een looptijd van 40 jaar gemeld.

Vier thema's

De bestedingen onder het puntensysteem voor groene diensten zijn te verdelen in vier categorieën:

1. Natuur en biodiversiteit (3 maatregelen). Hiernaar gaat in de lopende contractperiode bijna 45% van de middelen. Nadruk ligt daarbij op zeldzame huisdierrassen (zoals Lakenvelders en Blaarkoppen) en behoud van oud grasland (grasland dat meer dan tien jaar niet is vernieuwd en relatief rijk is aan kruiden).
2. Onderhoud van landschapselementen (12 typen elementen) die kenmerkend zijn voor het gebied en waarvoor niet uit andere regelingen wordt betaald. Hieraan wordt 33% van de middelen besteed, met een accent op erfbeplanting, knotbomen en hoogstamfruit.
3. Onderhoud van cultuurhistorische elementen (26 typen elementen). Er wordt betaald voor de meerkosten van onderhoud van tal van historisch waardevolle bebouwingselementen: van oude boerderijen en hooibergen tot karnmolens en molentjes. Hieraan wordt 18% van de middelen besteed, met een budgettair accent op historische hoofd- en bijgebouwen en op boerentuinen.
4. Openstelling (waaronder boerderijeducatie: met de klas de boer op) en toegankelijkheid (vliegende wandelpaden: paden die maar een deel van het jaar zijn opengesteld). Hiernaar gaat 4% van de middelen.

Het Groenfonds kent tot dusverre een sterk budgettair accent op behoud en beheer van landschapselementen en cultuurhistorie

3. Wat doen andere groenfondsen?

Er zijn in Nederland nog veel meer groenfondsen, gebiedsfondsen of landschapsfondsen, en het aantal groeit. Een inventarisatie uit 2010 (ten behoeve van het Landschapsfonds Vechtvallei) kwam uit op zo'n 30 fondsen. Het actuele overzicht van De Landschappen op www.streekfondsen.nl komt uit op 45 fondsen, waarvan een deel nog in oprichting is, maar een deel ook aanvullend is op de eerder geïnterviewde. Als we de overlap er – voor zover herkenbaar – uithalen, komt het totaal op zo'n 65 fondsen (zie bijlage 1), waarvan 5 in ontwikkeling en 60 operationeel. Het is echter niet altijd duidelijk of oude fondsen zijn opgegaan in nieuwe. Enkele opmerkelijke feiten:

- Overijssel telt een groot aantal gemeentelijke fondsen ter medefinanciering van bijdragen uit de provinciale bijdrageregeling voor groenblauwe diensten. Deze fondsen zijn ondergebracht bij de Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel. Iets soortgelijks zien we in andere provincies met eigen budgetten voor groenblauwe diensten (Brabant, Gelderland, Utrecht), waar deze budgetten als katalysator blijken te werken voor de oprichting van gebiedsfondsen.
- Veel nieuwe regelingen hebben louter de Rabo-streekrekening als voeding. In veel gevallen is hier nog weinig fondsvermogen opgebouwd. Dat komt doordat de bank 5% van de rente in het fonds stort, waardoor er – zeker bij de huidige lage rentestanden – een fors fondsvermogen nodig is om enig rendement te genereren.
- De groei van de (mede) met privaat geld gevoede fondsen doorbreekt wel de dominantie van met publiek geld gevoede fondsen die we tot enkele jaren terug zagen. Voordeel van privaat geld is dat de staatssteunregels niet van toepassing zijn, waardoor er meer vrijheid van besteden is.
- Er zijn ook fondsen die voortvarend zijn begonnen, maar na enkele jaren alweer goeddeels ter ziele lijken of een min of meer slapend bestaan leiden. Oorzaken zijn doorgaans bestuurlijke problemen (gebrek aan bestuursleden) en tegenvallende fondswervingsresultaten.

Financieel gezien zijn er grofweg drie typen fondsen te onderscheiden:

1. Fondsen waar het beschikbare budget in beginsel wordt opgebruikt zonder (substantieel) gebruik te maken van beleggingsrendement. Deze hebben in beginsel een kort leven, tenzij de fondsmiddelen regelmatig worden aangevuld. Dat vereist structurele fondswerving.
2. Fondsen waar (mede) gebruik wordt gemaakt van beleggingsrendement. Hierbij zijn nog twee varianten:
  - a. het budget blijft – net als in Midden-Delfland – tot in lengte van dagen intact, alleen het jaarlijks rendement wordt benut;
  - b. het budget wordt in een afgesproken periode (bijv. 30 jaar) opgebruikt. Voordeel van deze fondsen is dat ze duurzaam zijn en zelfs bij staken van de fondswerving blijven bestaan. Daarmee kunnen eenmalige bijdragen worden 'verduurzaamd'. Nadeel is dat het jaarlijks rendement afhankelijk is van de marktrente, die behoorlijk kan fluctueren (tenzij die over een langere periode is vastgelegd) en die momenteel laag is.
3. Streekrekeningen, een Rabo-product sinds 2009. Hierbij dragen financiers alleen indirect bij aan de fondsvorming, namelijk door hun geld op de streekrekening te zetten in plaats van op een reguliere rekening. De bank stort vervolgens 5% van de rente in het fonds; de financiers mogen zelf kiezen of ze een hoger percentage willen afdragen. Ook hier zorgt de koppeling aan de marktrente voor een enigszins ongewis jaarlijks rendement.

Qua typen bestedingen zijn er grofweg eveneens drie soorten fondsen:

- Investeringsfondsen. Deze richten zich primair op eenmalige projecten en investeringen om een impuls te geven aan bijvoorbeeld verbetering van het landschap. Een voorbeeld zijn de meeste streekrekeningen, gevoed door de Rabobank;
- Beheerfondsen. Deze richten zich primair op het in stand houden van de bestaande kwaliteiten van natuur en landschap door periodiek beheer en onderhoud.

- Gemengde fondsen. Deze combineren eenmalige en structurele uitgaven in de kwaliteit van het landschap. Voorbeelden daarvan zijn de vele gemeentelijke regelingen in Overijssel en Brabant, die eenmalige investeringen (bijv. in aanleg en herstel van natuur- en landschapselementen) combineren met langjarige contracten voor onderhoud (in Brabant, zes jaar, in Overijssel zelfs 21 en 30 jaar).

Het Groenfonds Midden-Delfland staat dus niet alleen in zijn streven om de bestaande kwaliteiten van het agrarisch cultuurlandschap te versterken door adequaat beheer, in aanvulling op het landelijk-provinciale stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Met name de vele gemeentelijke fondsen in Overijssel en Brabant streven hetzelfde na, zij het in combinatie met aanleg en herstel en/of met 'blauwe diensten' (watermaatregelen). Een 'dubbele doelstelling' zoals in Midden-Delfland (met als extra: versterken stad-landrelaties) komt niet veel voor. Wel zijn er fondsen die dit type projecten als incidentele activiteit financieren. En boerderijeducatie kent meestal een aparte (niet zelden moeizame) financiering.

Maar weinig andere groenfondsen hebben ook stad-landrelaties als doelstelling. Voor boerderijeducatie zijn vaak aparte geldstromen.

4. Veranderingen in de omgeving van het Groenfonds

In deze paragraaf beschrijven we de belangrijkste ontwikkelingen in het afgelopen decennium.

Omvang werkgebied groeit

- Er hebben nieuwe gemeenten belangstelling: Maassluis gaat binnenkort meedoen, Pijnacker-Nootdorp overweegt dit al enige tijd. Als de laatste gaat meedoen, betekent dit per definitie een uitbreiding van het werkgebied van het fonds. Het Oude Leede-gebied is al wel werkgebied van Vockestaert, maar valt bijvoorbeeld onder een andere LTO-afdeling (Glaskracht).
- Het belang van groene landschappen voor de verstedelijkte regio in de zuidelijke Randstad kan rekenen op een groeiend bestuurlijk draagvlak. In de strategische agenda van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag en de Adaptieve Agenda Zuidelijke Randstad is het groene landschap als belangrijke economische vestigingsfactor aangeduid. De provincie Zuid-Holland koerst aan op een sterkere regionale samenwerking op het terrein van groene landschappen in de vorm van samenwerkingsverbanden in de vorm van 'Landschapstafels'.
- Het is nu soms al lastig dat fondsen die goed aansluiten bij het Groenfonds een (deels) ander werkgebied hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor het Omgevingsfonds van het Recreatieschap (voorheen DOP NOAP), maar ook voor private fondsen (Fonds 1818, Fonds Schiedam-Vlaardingen etc.) waarvan in de regio veel gebruik wordt gemaakt.

Nieuwe geldstromen voor Midden-Delfland...

- Er zijn en komen substantiële nieuwe geldstromen voor Midden-Delfland beschikbaar, zoals het IODS (bijna € 20 mln.) als compensatie voor de A4, die deels voor dezelfde doelen worden ingezet. Zoals gezegd is er al € 1 mln. uit het IODS aan het Groenfonds toegevoegd. Het IODS financiert ook enkele weidevogelactiviteiten van het nieuwe Weidevogelpact (zie verderop). Ook voor de aanleg van de Blankenburgtunnel is € 25 mln. uitgetrokken voor natuurcompensatie in met name het zuidelijk deel van Midden-Delfland;
- Er was enkele jaren een nieuw fonds voor investeringen in groene projecten (fonds Groen Haaglanden, bedoeld voor ontwikkeling van groen en recreatie binnen Haaglanden), maar dat is na enkele jaren weer opgeheven. Het is de bedoeling dat het een vervolg krijgt in de vorm van een fonds dat nu door de Landschapstafel Hof van Delfland (één van de Metropolitane landschappen) wordt uitgewerkt.

... maar er verdwijnen ook geldstromen

- De regeling probleemgebieden is niet langer opgenomen in het POP-3, waardoor er een geldstroom voor Midden-Delfland verloren gaat. Ook het aanvullen van de vergoeding uit andere bronnen (zoals de gemeente tot en met 2013 heeft gedaan uit IODS-geld) is dan niet meer mogelijk. Dit betekent een uitholling van de landschapsmiddelen voor het gebied, nadat eerder de basis-landschapspremie uit het puntensysteem niet door de Brusselse toetsing kwam.
- Het Omgevingsfonds Midden-Delfland (voorheen DOP NOAP), beheerd door het Recreatieschap en onder meer bedoeld voor investeringen in natuur, landschap en cultuurhistorie, is vrijwel leeg.
- Er is aanzienlijk minder geld voor beheer van natuur- en recreatiegebieden, het laatste vooral doordat het rijk zich heeft teruggetrokken uit de recreatieschappen. De bezuinigingen hebben al gevolgen gehad voor het 'onderaannemerschap' van Vockestaert bij het beheer van recreatiegebied de Zuidrand: de schaapskudde, die tevens een belangrijke recreatieve en educatieve functie heeft, loopt nog maar beperkt door het gebied.
- Tot en met 2014 was er voor aanleg, herstel en beheer van landschapselementen door particulieren (burgers) ook budget onder de Uitvoeringsregeling Groen (URG) van de provincie. Vanaf 2015 (Uitvoeringsprogramma Groen) is er alleen nog budget voor aanleg en herstel en moet het beheer voor minimaal 7 jaar zijn gegarandeerd (uit andere middelen of op eigen kosten).

Provinciale subsidiestelsel verandert

- Waar het gaat om landschapsonderhoud financiert het Groenfonds al jaren een dienst die in beginsel ook door de provincie kan worden gefinancierd. Eerst had de provincie het gebied niet begrensd voor landschap, later werd het wel begrensd maar gaf de provincie om budgetredenen geen nieuwe beschikkingen af. Vanaf 2016 heeft onderhoud van landschapselementen geen hoge prioriteit, zo heeft de provincie bepaald. De weidevogels staan centraal en alleen in een beperkt aantal gebieden zal ook iets aan landschapsbeheer worden gedaan. Voor de provincie als geheel is ongeveer een ton per jaar bedoeld voor landschap. Dit maakt het lastig om het beheer van landschapselementen van het Groenfonds (circa € 80.000,- voor Midden-Delfland alleen) over te hevelen naar het nieuwe stelsel.
- Vanaf 2016 (nieuwe stelsel agrarisch natuurbeheer) is er meer ruimte voor maatwerk in beheer en kunnen ook enkele van de natuurmaatregelen in beginsel uit het nieuwe stelsel worden betaald. Dat geldt niet voor de zeldzame huisdierassen, maar in principe wel voor de maatregel 'oud grasland', waarin onder het puntensysteem veel geld omgaat. Maar omdat deze slecht past in de provinciale voorwaarden, blijft Vockestaert hiervoor mikken op het Groenfonds.
- In het nieuwe stelsel worden bovendien de collectieven de enige contractpartner van de overheid en zijn individuele aanvragen niet meer mogelijk. Dit betekent een sterkere positie voor Vockestaert en een betere stroomlijning met de activiteiten die Vockestaert nu al voor het Groenfonds uitvoert.
- De collectieven worden ook het 'voertuig' voor een deel van de extra waterschapsgelden die onder het POP-3 worden ingezet voor groenblauwe diensten. Het gaat om budgetten in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW). Dit betekent onder meer dat maatregelen uit het puntensysteem zoals aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers voortaan uit dit geld kunnen worden betaald. Voor de huidige oevers is dat echter lastig, omdat die in eigendom zijn van het Hoogheemraadschap.

De veranderende budgetten voor natuur en water plaatsen de besteding van Groenfondsmiddelen in een nieuw daglicht

- Het nieuwe stelsel wordt *in beginsel* het loket voor alle overheden die iets willen met groenblauwe diensten, dus ook voor het Groenfonds. Tezamen met de nu gereguleerde rol

van gebiedscollectieven betekent dit dat ook de mogelijkheid van EU-medefinanciering openstaat. Maar door de beperkte omvang van de 'nationale envelop' voor Nederland zullen rijk en provincies hier niet om staan te springen. Tekenend hiervoor is het feit dat de Europese medefinanciering is gestegen van 50 naar 75%, maar dat Nederland vasthoudt aan 50% om tevens andere POP-prioriteiten te kunnen blijven co-financieren.

Veranderingen in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)

- De rol van collectieven ('groepen van boeren en eventueel andere grondgebruikers', is de Brusselse formulering) in het agrarisch natuur- en waterbeheer is nu formeel vastgelegd in de Brusselse verordeningen. Zij kunnen aanvrager en 'eindbegunstigde' zijn.
- Verder hebben de veranderingen in het GLB relatief weinig invloed op Midden-Delfland, c.q. de positie van het Groenfonds. De vergroening heeft voor een graslandgebied als Midden-Delfland relatief weinig gevolgen, al zal hij een extra rem vormen op het scheuren van (permanent) grasland voor andere gewassen. De onderdelen van het puntensysteem waarin permanent grasland een rol speelde (probleemgebiedenvergoeding, basis-landschapspremie) zijn inmiddels vervallen (probleemgebieden) of nooit van de grond gekomen (basis-landschapspremie).

De stad is in Midden-Delfland altijd dichtbij. Aan het versterken van stad-landrelaties is vanuit het Groenfonds tot dusverre relatief weinig geld besteed. Wel zijn er veel andere initiatieven in deze sfeer.

Organisatorische veranderingen

- De bestuurlijke samenwerking met buurgemeenten neemt toe: het stadsgewest Haaglanden is inmiddels opgeheven, de omvattender Hof van Delflandraad (opgericht in 2008) ook, maar de Hof van Delfland is als gebied nog steeds in beeld bij de oprichting van de Landschapstafel Hof van Delfland één van de vijf Zuid-Hollandse 'landschapstafels' in het kader van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (2014);
- De rol van Vockestaert wordt prominenter: het wordt een door de overheid gecertificeerd gebiedscollectief en contractpartner voor agrarisch natuur- en waterbeheer.

- In het kader van IODS is sprake van het oprichten van een aparte 'gebiedsautoriteit'. Het is op dit moment onduidelijk hoe die er precies gaat uitzien.
- Groen Goud was bedoeld als sterke koepelorganisatie van zes gebiedsorganisaties. Met het uittreden van Vockestaert en Delflands Groen (2012) en het beëindigen van een groot Groen-Goudproject (2014) is onduidelijk welke toekomst Groen Goud tegemoet gaat.
- Er zijn nieuwe coalities gesloten, bijvoorbeeld in het Weidevogelpact waarin o.a. Vockestaert en Natuurmonumenten samenwerken.
- Daarentegen is het regionale Beheerdersoverleg (van o.a. Hoogheemraadschap, terreinbeheerders, gemeenten, Recreatieschap en Vockestaert), bedoeld om het gebiedsbeheer beter te stroomlijnen, niet meer actief.
- Groenservice Zuid-Holland (GZH), de uitvoeringsdienst van de Zuid-Hollandse recreatieschappen, wordt waarschijnlijk opgeheven. Dat biedt overigens ook nieuwe kansen voor uitvoering van het beheer door gebiedsorganisaties zoals Vockestaert (die hiermee al ervaring heeft in de Zuidrand).

Veranderende verhouding stad-land

- Het groene hart van Midden-Delfland raakt versnipperd (o.a. door oprukkende infrastructuur, zoals de aanleg van de A4 en de Blankenburgtunnel), het belang als 'open en groen landschap' voor de stedeling neemt toe. Dit is een aspect waaraan het Groenfonds tot dusverre relatief weinig aandacht heeft besteed, behalve waar het gaat om boerderijeducatie en aanleg van 'vliegende' (tijdelijke) wandelpaden. Dit is destijds een bewuste keuze geweest, omdat er voor eenmalige investeringen diverse andere budgetten beschikbaar zijn en er een lacune was voor gebiedsbeheer. Mede als gevolg daarvan hebben de gebiedsorganisaties trouwens door de jaren heen ook veel op de stad gerichte activiteiten buiten het Groenfonds om georganiseerd². De Midden-Delfland Vereniging heeft recent (november 2014) een beleidsnotitie *Verbinding Stad-Land Midden-Delfland Gebied* uitgebracht, waarin nog weer nieuwe ideeën worden gepresenteerd.

---

² Voorbeelden zijn de activiteiten rond *Stilte naast de Stad* (educatie en recreatie op en rond de boerderij, het eerste voortgezet via o.a. het Groenfonds), ontwikkeling van toeristisch-recreatieve 'poorten' naar het gebied, ontwikkeling van recreatieve arrangementen, totstandkoming en promotie van wandelpaden en -routes, organisatie van de Midden-Delfland Dag, de Vockestaert-dag, totstandkoming van een geherderde schaapskudde met allerlei evenementen eromheen, uitgave van een recreatiekaart met alle mogelijkheden voor logies, horeca, fietsen, wandelen, varen, bezoekboerderijen ('de boer op'), boerenlandhekken en uitgave van cultuurhistorische poldergidsjes.

5. Het speelveld van meningen

In deze paragraaf bundelen we de resultaten van de interviews. Hierbij dichten we geen meningen toe aan individuen, maar schetsen we per onderwerp de bandbreedte van de meningen die we zijn tegengekomen.

De extremen geschetst: die liggen uiteen, maar ook weer niet zó ver....

Om maar gelijk met de deur in huis te vallen: er is niemand die zegt: “stop maar met wat je nu doet en richt het helemaal anders in”. Zelfs degenen die het fonds grotendeels bij het oude willen laten, willen wel kritischer zijn op wat eruit wordt betaald, op de mogelijkheden om meer uit provinciale regelingen te halen en zouden – zeker met de komende extra gelden – ook wel andersoortige projecten willen financieren die meer een eenmalig of aanjagend karakter hebben. En degenen die het fonds wél anders willen inrichten, benadrukken dat zuinig moet worden omgesprongen met de unieke onderdelen van het fonds, c.q. het puntensysteem: het feit dat het beheergeld verstrekt wordt voor maatregelen die elders niet worden gefinancierd (met name cultuurhistorische elementen). Los daarvan willen degenen aan de andere kant van het spectrum het fonds veel sterker laten meebewegen met de tijdgeest: aanjagen en innoveren in plaats van ondernemers ‘faciliteren in gemak’, een sterker accent op de relatie stad-land en een betere toegankelijkheid voor niet-agrariërs of niet (louter) agrarische initiatieven. Daarnaast pleiten zij voor het aangaan van nieuwe allianties: met het Westland, Food R’dam, Universiteit Delft etc., gecombineerd met duurzame verdienmodellen voor voedselproductie en landschap.

Bijna niemand wil al het oude overboord gooien, maar tegelijkertijd is bijna iedereen voor vernieuwing

Structurele of incidentele uitgaven?

Bijna iedereen is het erover eens: het is een groot goed dat het Groenfonds meebetaalt aan het *beheer* van het gebied. Bij de fondsen daarvoor wordt de spoeling dunner: de provinciale subsidieregelingen voor natuur- en landschapsbeheer worstelen al jaren met budgettekorten, de regeling probleemgebieden is vervallen, de budgetten voor ganzen (gedogen en schadevergoeding) worden minder, de beloofde waterschapsgelden zijn verre van zeker en er wordt drastisch bezuinigd op het beheer van recreatiegebieden. Daarom moeten we blij zijn met een regionaal fonds dat nog

wél investeert in beheer – budgetten voor eenmalige bijdragen zijn er al genoeg³. Bovendien betaalt het fonds voor onderhoud van cultuurhistorisch waardevolle agrarische gebouwen en elementen, een onderdeel dat door geen enkele andere regeling wordt gedekt (behalve als het om erkende monumenten gaat). Wel kan er kritischer naar de bestedingen worden gekeken:

- het huidige systeem met zesjarige contracten biedt boeren bedrijfszekerheid, maar wordt tegelijk als vrij statisch ervaren (zeker als een groot deel van het fondsrendement langjarig is vastgelegd) en leidt in het gebied ook tot enige ‘gewenning’ aan de fondsbijdrage. Ondanks dat het fonds wel leeft in het gebied, kan de bewustwording bij de boeren wel weer een impuls gebruiken;
- wellicht kan selectiever worden ingezet op de echte ‘parels’ waarvoor extra inzet nodig is. Daarvoor moeten dan wel criteria worden ontwikkeld;
- bovendien kan er kritischer worden gekeken naar de ‘vangnetfunctie’ die een deel van het puntensysteem nu heeft voor provinciale tekorten. Wellicht slinkt de deelname aan het weidevogelbeheer de komende jaren zodanig dat er meer ruimte komt voor (door de provincie betaald) landschapsbeheer – al staat dat niet op het prioriteitenlijstje van de provincie. Andersom zijn er wellicht ‘weidevogelpareltjes’ die buiten de begrensde gebieden liggen en waar je als Groenfonds eer mee kunt behalen. Meer in zijn algemeenheid zou je wat meer weg kunnen van het vangnet en wat meer kunnen anticiperen op waar andere overheden (nog) niet in investeren.

Degenen die het fonds (mede) in een andere richting willen sturen, benaderen de bestedingen veelal op een hoger abstractieniveau: vanuit een integrale visie op de ontwikkeling van de landbouw in een verstedelijkte omgeving en op een veel nauwere stad-landrelatie in termen van voedsel, recreatie en educatie. Zij vinden dat het Groenfonds zich ook moet richten op de ándere onderdelen van de gebiedsvisie Midden-Delfland® 2025 dan behoud van het cultuurlandschap en pleiten voor een fondsbesteding die initiatieven in die richting ondersteunt, die actief kruisbestuiving zoekt met andere fondsen (vliegwieleffect) en die van de ondernemer ook een eigen bijdrage vraagt. Er zijn verschillende mogelijkheden genoemd om het fonds in een andere richting bij te buigen (zie ook hierna). Sommigen willen voor nieuwe bestedingen een deel van het geld bij het puntensysteem weghalen, anderen willen hieraan vooral extra beschikbaar komende middelen spenderen.

Landschap: naast behoud ook ontwikkeling

Welke van de bovenstaande stromingen je ook aanhangt, breed wordt erkend dat een aantrekkelijk groen landschap wel de basis is waarop andere activiteiten leunen. Maar in plaats van alleen te conserveren wat er is, kan het fonds ook hier vernieuwing aanjagen.

Zo zou het fonds zich tevens kunnen richten op de *ontwikkeling* van het landschap. Sommigen noemen daarbij als voorbeeld het stimuleren van passende nieuwbouw en beplanting, actueel nu er in het gebied enkele grote stallen verrijzen. Anderen vinden dat de gemeente de landschappelijke inpassing gewoon als voorwaarde voor de bouwvergunning hoort te eisen of vinden dit een (maatschappelijke) verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Beide groepen delen echter de behoefte om nieuwe doelgroepen aan te boren, doelgroepen waarvan (wellicht ten onrechte) wordt aangenomen dat die weinig interesse hebben in landschap en cultuurhistorie. Daarnaast kan het fonds worden ingezet op passend hergebruik van agrarisch erfgoed of kan het een rol kunnen spelen bij de erfinrichting van boerderijbewoners van buitenaf. Kortom, het fonds kan sterker *meebewegen* met de ontwikkelingen in het gebied in plaats van alleen het bestaande te behouden. Het lijkt goed om de kwaliteit van landschap weer eens tegen het licht te houden: wat betekent dat in deze tijd? Het uitvoeringsprogramma bij Midden-Delfland® 2025 dat nu wordt opgesteld, kan daarbij helpen. Ook kan worden gekeken of de landschapselementen uit hun ‘museumfunctie’ kunnen worden gehaald door er weer economische betekenis (bijv. biomassa) aan toe te voegen.

Een ander aandachtspunt kan zijn of de instandhouding en toegankelijkheid van het landschap op *andere manieren* kunnen worden gerealiseerd. Zo zou je de instandhouding van natuur- en

---

³ Voorbeelden zijn het POP-3, de Gebiedsdeals van de provincie, het Omgevingsfonds, de IODS-middelen en private fondsen zoals Fonds 1818, Fonds Schiedam-Vlaardingen en vele (andere) goede-doelenfondsen.

landschapselementen als voorwaarde kunnen stellen voor deelname aan het Groenfonds – als die plicht al niet in het bestemmingsplan is opgenomen. Instandhouding van natuur- en landschapselementen is ook een voorwaarde voor het ontvangen van EU-premies. In al die gevallen is dat nog geen plicht tot actief beheer; je voorkomt alleen dat elementen sneuvelen als de beheersubsidie ophoudt. De instandhouding en toegankelijkheid kunnen ook worden vastgelegd in een kwalitatieve verplichting (erfdienstbaarheid) waarbij de waardevermindering van de grond wordt gecompenseerd.

Het Groenfonds moet in geen geval worden benut om de krimpende middelen voor recreatiegebieden op te vangen. Maar daar ligt voor de landbouw juist ook een kans: wellicht wordt het beheer aanbesteed en kunnen boeren offerte uitbrengen voor het beheer, zoals al is gebeurd in de Zuidrand (ten noorden van Schiedam). Daar liggen bovendien mooie combinatiemogelijkheden met natuur (ecologische verbindingszone) en educatie (schaapskudde). Zo kan het Groenfonds *innovatieve beheerconstructies* ondersteunen. En de Zuidrand vormt met zijn schaapskudde een pracht van een stad-landverbinding.

De schaapskudde: een pracht van een stad-landverbinding en gunstig voor natuur en landschap, maar in zwaar weer door bezuinigingen bij het Recreatieschap Midden-Delfland

Meer accent op de doelstelling stad-land

Er vinden in Midden-Delfland al veel activiteiten plaats die zijn gericht op de relatie stad-land, zoals het programma *Stilte naast de stad*. Vanwege zijn beperking tot structurele ondersteuning telt het puntensysteem nu maar twee maatregelen in deze sfeer: boerderijeducatie en vliegende wandelpaden (tijdelijke paden over boerenland). Beide zijn een succes, de laatste zeer recent. Sommigen willen vooral het volume van deze maatregelen uitbreiden en hieraan in het puntensysteem meer geld besteden: “Hanteer als doelstelling dat ieder stadskind eenmaal op de boerderij moet komen” (nu zijn dat er enkele duizenden). Anderen zouden het mooi vinden als ook een deel van de lopende activiteiten uit het Groenfonds kan worden betaald, bijvoorbeeld in de vorm van een afgesproken projectenprogramma of op basis van een prestatieovereenkomst. Zo zou

je bedrijven kunnen laten intekenen op een activiteitenprogramma dat deels vanuit het Groenfonds wordt betaald. Weer anderen willen eerst een nieuwe visie formuleren voor het ondernemerschap van de toekomst en op basis daarvan nieuwe initiatieven aanjagen. Zo'n visie kan wel ruimte laten voor verschillen in bedrijfsstijl, maar het wordt als één van de manco's van de agrarische ondernemers gezien dat ze niet sterker als één geheel optrekken voor de vermarkting van hun (streek)producten en voor de verbreding van hun economische basis. In het verlengde daarvan wordt ervoor gepleit om niet alleen de stad te betrekken bij activiteiten in Midden-Delfland, maar ook juist activiteiten in de stad zelf te organiseren. Zo kun je de stedeling doordringen van het belang van een groen open landschap om de hoek en daardoor het 'gebruik' van het gebied versterken.

Niet alleen inhoud, ook framing en communicatie cruciaal

De boodschap uit de steden is helder: het gebied Midden-Delfland en het fonds zijn in de stad niet zichtbaar en het is aan stadsbewoners niet uit te leggen waarom er met stedelijk geld knotwilgen worden onderhouden in Midden-Delfland terwijl er in de stad zoveel achterstallig onderhoud is. Het fonds wordt vooral gezien als "het feestje van Midden-Delfland" waar de stad grotendeels buiten staat. Dat is natuurlijk ook een *mission inside* van de steden zelf, maar het staat buiten kijf dat het Groenfonds zichtbaarder moet worden. Los van de invulling van de fondsbestedingen wordt vrij breed gepleit voor:

- een andere *framing* van het fonds en zijn doelen. Sluit voor de burgers sterker aan bij de belevingswereld en de vraag van de stad – weidevogels spreken beter aan dan knotwilgen ("Het fluitende buiten van de Randstad"). Zorg ervoor dat het fonds 'eigendom' wordt van alle bewoners door hun belang bij een open en groen middengebied wervend uit te leggen. En sluit voor bestuurders sterker aan bij de ideeën en termen die nu worden gehanteerd in de Landschapstafel Hof van Delfland, zonder daarbij je eigen identiteit en resultaten te verliezen;
- laat de resultaten veel beter zien. Er zijn nu alleen een website en een boekje die je alleen kunt vinden als je gericht zoekt, terwijl je het veel wervender kan presenteren: "Als je je niets verbeeldt, dan ben je ook niets." Maak flyers, factsheets, zorg voor meer weblinks op andere sites, zet veel meer in op gebiedsmarketing. Doe dit alles bij voorkeur onder de vlag van de nieuwe Landschapstafel Hof van Delfland;
- verfris ook in Midden-Delfland zelf voortdurend de belangstelling voor het Groenfonds en zorg ervoor dat fondsbijdragen voor de grondgebruikers geen 'ingesleten gewoonte' worden. Hou ze op andere manieren bewust van het belang van het landschap;
- organiseer bijvoorbeeld samen met anderen periodiek een inspiratiebijeenkomst waar deelnemers en geïnteresseerden in het Groenfonds elkaar ontmoeten, waarbij kennis uitwisselen, netwerken en inspireren hand in hand gaan (halen en brengen).

Inzetten op groei van het fondsvermogen en kruisbestuiving met andere fondsen

Bijna iedereen vindt dat er (veel) meer geld in het Groenfonds zou moeten komen. In 2016 komt er voor het eerst sinds de oprichting geld bij van een nieuwe gemeente – de IODS-bijdrage van een miljoen laten we dan even buiten beschouwing. Eigenlijk – zo is de gedachte – zou iedere gemeente die deelneemt aan de Landschapstafel i.o. moeten meebetalen aan het fonds, waarmee natuurlijk ook de werkingssfeer fors zou toenemen (zie verderop). Het laten meebetalen van andere gemeenten is echter nog niet zo gemakkelijk gebleken. Er staat voortdurend druk op het budget; zo heroverweegt Delft zijn extra bijdrage voor een nieuwe reeks woningen in de Harnaschpolder en komen er voortdurend projectplannen voorbij 'die wel even uit het Groenfonds kunnen worden betaald', maar waarvoor ook andere middelen zijn. Er is al veel energie gestoken in de andere omringende gemeenten, maar vergeefs. Vlaardingingen bijvoorbeeld krijgt straks € 22 mln. aan compensatiegelden voor de aan te leggen Blankenburgtunnel. Dit bedrag worden besteed binnen het plangebied van de tunnel en niet binnen het grotere gebied Midden-Delfland. Meer in zijn algemeenheid begint het beeld te ontstaan dat Midden-Delfland zwemt in het geld en dat het wel een tandje minder kan – de wet van de remmende voorsprong doet zich gelden.

Bovendien: hoeveel extra geld komt er nu eigenlijk beschikbaar als Maassluis gaat meebetalen? Het fonds heeft de laatste jaren ingeteerd op zijn vermogen en als het zijn eigen regels volgt, moet het tekort eerst worden aangezuiverd. Er resteert dan maar weinig écht extra geld.

De aanwezigheid van de stad – woningen en bedrijven – scheidt kansen om het fondsvolume nog te vergroten, ook met privaat geld

Toch zijn er ook veel ideeën over wat er wél kan om de slagkracht van het fonds te vergroten:

- als het fonds onderdeel wordt van een eventueel nieuw gebiedsfonds onder de vlag van de op te richten Landschapstafels, kan er relatief gemakkelijk medefinanciering worden gekregen van de provincie (bijv. uit de Gebiedsdeals) en – in het verlengde daarvan – uit Brussel, al dan niet via het nieuwe Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP-3);
- er wordt getracht om de gemeentelijke toezeggingen aan het voormalige Fonds Groen Haaglanden (€ 1,- per inwoner) overeind te houden voor benutting in de Landschapstafel, maar niet elke gemeente blijkt dat bedrag (nog) te hebben gereserveerd;
- projecten als de Blankenburgtunnel kunnen ook op een andere manier bijdragen: de gemeenteraad van Midden-Delfland stelt voor om een deel van de eventuele tolheffing ten goede te laten komen aan een Groenfonds;
- hoewel de grote klappers qua natuurcompensatie dan wel achter de rug zijn, staan er toch nog wel wat kleine projecten op stapel waar je wat geld kan halen: in Den Hoorn (woningen en bedrijven), in Lansingerland (Westpolder/Bolwerk en Meerpolder) en bij Rijswijk (Sion);
- je kunt in beginsel veel geld losmaken bij het bedrijfsleven door gerichte fondswervingsbijeenkomsten (met een aansprekend thema) te organiseren. Zo kunnen bedrijven hun maatschappelijke betrokkenheid laten zien en kan er privaat geld waarvoor de staatssteunregels niet gelden) worden toegevoegd aan het fonds;
- mocht het Groenfonds een deel van de middelen bestemmen voor eenmalige investeringen en projecten, dan is uitstekende synergie mogelijk met projecten die uit het omvangrijke IODS-budget worden gefinancierd, zoals nieuwe natuur, grondinstrument en innovatie;

- datzelfde geldt voor de vele lokale en regionale fondsen voor gelijkgerichte activiteiten. Op die manier kun je met bescheiden bijdragen uit het Groenfonds wel leuke dingen in gang zetten (vliegwielfunctie).

Niet bij boeren alleen?

Aan het Groenfonds kleeft het imago dat het een boerenfonds is. Daardoor bestaat bij sommigen het gevoel: “de boeren zijn aan de beurt geweest, nu zijn wij!” Het imago komt voort uit de historie van het fonds: in het prille begin is gecommuniceerd dat het geld voor de boeren was bestemd, maar dat er wel een voertuig moest worden gecreëerd om het geld daar te krijgen (het puntensysteem voor groene diensten). De vraag of het geld primair voor agrariërs is, ligt erg gevoelig en de meningen zijn verdeeld. Sommigen vinden van wel, en een deel van hen vindt zelfs dat de criteria nog wel wat kunnen worden aangescherpt om het echt zoveel mogelijk bij de toekomstgerichte boeren te krijgen – bij de tweede contractreeks in 2011 is dat overigens al enigszins gebeurd. Achtergrond van dat streven is de vrees dat veel geld gaat naar ‘stoppers’ of ‘hobbyboeren’ die niet de toekomst van het landschap bepalen.

Aan de andere kant van het spectrum vinden we degenen die het onderscheid tussen ‘echte boeren’, hobbyboeren en buitenlui helemaal niet willen maken. Zij redeneren louter vanuit de kwaliteit van het landschap en willen het geld daar inzetten waar dat het meest zinvol is voor versterking van het landschap en van de stad-land relatie, zowel in Midden-Delfland als in de stad zelf. En als het gaat om steun aan eenmalige investeringen en initiatieven, vinden zij dit onderscheid al helemaal niet relevant – het initiatief moet dan puur op de inhoud worden beoordeeld, niet op de vraag om wie of welke organisatie het gaat.

Werkgebied en organisatie

Vrijwel iedereen vindt het logisch als het werkgebied van het fonds groter zou worden. Daarbij worden twee aspecten onderscheiden:

- het werkgebied is bijna per definitie zo groot als de meebetalende gemeenten of clusters van gemeenten. Uitbreiding naar het oosten (Oude Leede-gebied) wordt al een tijdlang als wenselijk gezien en komt binnen bereik als Pijnacker-Nootdorp zou gaan meebetalen. Dit gebied valt al onder het werkgebied van Vockestaert, de uitvoerder van het puntensysteem;
- een goede aansluiting bij een mogelijk groenfonds onder de vlag van de Landschapstafels i.o. wordt als zeer wenselijk gezien, maar zo’n fonds is onzeker. Daarom is iedereen er voorstander van als het Groenfonds voornamelijk zelfstandig blijft, maar alle voorbereidingen treft om straks te kunnen aanhaken bij een eventueel groter Metropoolfonds. Dat kan zelfs ook – en wellicht bij voorkeur – met behoud van identiteit en geormerkt budget.

Vockestaert wil ook graag de centrale uitvoeringsorganisatie blijven van het Groenfonds, maar stelt daarbij wel als voorwaarde dat de activiteiten aan de veehouderij gelieerd blijven. Hoewel vrijwel alle genoemde verbredingsmogelijkheden een band met de landbouw hebben, kan dit op gespannen voet staan met een eventuele bredere werkingssfeer van het fonds. Vrijwel alle partijen zien een rol voor Vockestaert als uitvoerder, op voorwaarde dat deze organisatie zich sterker profileert als gebiedsbeheerder en niet louter als agrarische club.

Bij uitbreiding van het werkgebied moet ook worden samengewerkt met andere gebiedsorganisaties, zoals de nieuwe coöperatie voor het beheer van de Groenzoom aan de oostkant van Midden-Delfland. Indringende wens daarbij is wel dat er één Groenfondslotet is voor het hele werkgebied, een loket dat goed zichtbaar en bereikbaar is en bij voorkeur ook andere geldstromen achter zich bundelt. Voor Vockestaert zijn dat in ieder geval de gelden voor agrarisch natuurbeheer en waterbeheer.

Als Vockestaert geen belangstelling meer zou hebben voor de uitvoering of als het betrokken bedrag te groot wordt, zou de uitvoering kunnen worden aanbesteed.

6. Toekomstscenario's

Als we de resultaten van de interviews en de omgevingsanalyse bezien, bewegen de meningen en de ontwikkelingen zich grofweg langs drie assen:

- van de eerste fondsdoelstelling (behoud en versterking cultuurlandschap) naar de tweede fondsdoelstelling (versterken stad-landrelaties), c.q. een sterker accent op de tweede doelstelling;
- van structureel ('statisch') naar incidenteel en aanjagend ('dynamisch');
- van sectoraal (groene diensten door boeren) naar integraal (naast diensten ook projecten en initiatieven, naast boeren ook burgers en buitenlui).

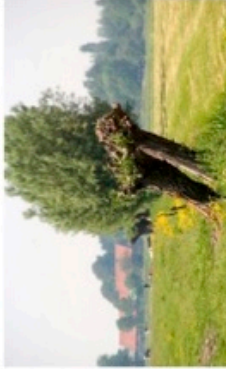

Deze lijnen hebben we vertaald in drie mogelijke scenario's voor de toekomst van de Groenfondsbestedingen:

1. Behoud status quo met verbeteringen.
2. Mixfonds voor behoud en ontwikkeling.
3. Ontwikkelingsfonds stad-land.

Op de volgende bladzijde zijn de scenario's kort op een rij gezet. Op de drie daaropvolgende pagina's is elk scenario korte uitgewerkt in de vorm van een illustratie.

Drie toekomstscenario's

<p>Scenario 1: Status quo met verbeteringen</p> <p>Sterk gericht op niche in reguleringen: behoud en beheer cultuurlandschap</p> <p>Trefwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • blijven doen waar je goed in bent • behoudend, statisch • 'naar binnen gericht' in termen van: <ul style="list-style-type: none"> - primair voor boeren - sterk gericht op cultuurlandschap - geen of weinig connecties met andere fondsen 	<p>Scenario 2: Mixfonds behoud en ontwikkeling</p> <p>Behoud combineren met stad-land, structureel met incidenteel</p> <p>Trefwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Agrarisch cultuurlandschap vertrekpunt voor nieuwe ontwikkelingen • meer naar buiten gericht in termen van: <ul style="list-style-type: none"> - ook niet-agrariërs bedienen - sterker accent op stad-land - naast beheer ook eenmalige impulsen - meer zwaluwstaarten met andere fondsen 	<p>Scenario 3: Ontwikkelingsfonds stad-land</p> <p>Klein deel op behoud blijven richten, groot deel op ontwikkeling: eenmalige projecten en investeringen</p> <p>Trefwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Herwaardering van agrarische cultuurlandschap door aangaan van nieuwe allianties en verdienmodellen • landschapsontwikkeling • sterk accent op stad-land • bestedingen koppelen aan overkoepelende visie op voedselproductie in verstedelijkte omgeving • alleen cofinanciering, daarnaast eigen bijdrage en andere fondsen • Integrale projecten
---	---	--

Scenario 1: Behoud status quo met verbeteringen	
Type fonds	Gebiedsbeheer
Invulling doelstelling <ul style="list-style-type: none"> • Landschap • Stad/land 	Sterk accent op behoud cultuurlandschap. Wel herijking van landschappelijke prioriteiten (kwaliteitstoets). Extra middelen gebruiken om recreatie en educatie uit te breiden, maar binnen puntensysteem.
Bijdrage aan toekomstvisie/ maatschappelijke bijdrage	Bescheiden, op 1 of 2 doelstellingen
Draagvlak vanuit de stad	Beperkt
Wijze van financiering (structureel, incidenteel)	Bijna helemaal structureel
Financieringsstromen fonds/ verdienmodellen	Grotendeels 'stand alone'-fonds. Wel beter kijken naar afstemming met SNL (vangnetfunctie verminderen).
Wie voert uit	Vockestaert
Hoe wordt gecommuniceerd	Actiever dan nu en sterker gericht op de stad
Type projecten	Gebiedsbeheer, recreatie en educatie Vooral sectoraal

Scenario 2: Mixfonds voor behoud en ontwikkeling	
Type fonds	Beheer en ontwikkeling
Invulling doelstelling <ul style="list-style-type: none"> Landschap Stad/land 	Beide doelen worden evenwichtig bediend. Kritischer zijn naar eerste doelstelling en ook richten op landschapontwikkeling. Tweede doelstelling sterk uitbreiden, aanjaagfunctie.
Bijdrage aan toekomstvisie/ maatschappelijke bijdrage	Bijdrage aan meerdere doelstellingen
Draagvlak vanuit de stad	Groter / groot
Wijze van financiering (structureel, incidenteel)	Evenwicht tussen structureel en incidenteel
Financieringsstromen fonds/ verdienmodellen	Vangnetfunctie voor beheer wordt aangevuld met een ontwikkelingsfunctie. Sterkere aanjaagfunctie voor projecten / investeringen / initiatieven die passen in gebiedsvisie.
Wie voert uit	Vockestaert
Hoe wordt gecommuniceerd	Sterk verbeterd, veel actiever dan nu, sterker gericht op de stad, resultaten transparant
Type projecten	Gebiedsbeheer, landschapontwikkeling, stad-land Sectoraal en integraal

Scenario 3: Ontwikkelingsfonds stad-land	
Type fonds	Ontwikkeling
Invoering doelstelling <ul style="list-style-type: none"> • Landschap • Stad/land 	Ontwikkelen en verzilveren van streekeigen waarden vanuit visie op voedselproductie in verstedelijkte omgeving
Bijdrage aan toekomstvisie/ maatschappelijke bijdrage	Wel voor stad-land, niet of beperkt voor behoud en beheer
Draagvlak vanuit de stad	Groter / groot
Wijze van financiering (structureel, incidenteel)	Accent op incidentele bijdragen
Financieringsstromen fonds/ verdienmodellen	Sterk zwaluwstaarten met andere fondsen, verdienmodellen aan beheer koppelen
Wie voert uit	Vockestaert (wellicht weinig animo) of ander 'gebiedsloket'
Hoe wordt gecommuniceerd	Sterk verbeterd, veel actiever dan nu, sterker gericht op de stad, resultaten transparant
Type projecten	Landschapontwikkeling, stad-land, integraal

7. Conclusies en aanbevelingen

Hierna presenteren we onze conclusies en aanbevelingen. Daarbij maken we onderscheid tussen:

- aanbevelingen die alleen voor het Groenfonds relevant zijn en aanbevelingen die voor meer gebiedspartijen van belang zijn;
- aanbevelingen voor de korte termijn (vanaf 2016) en voor de langere termijn, in elk geval na het aflopen van de huidige contractperiode (vanaf 2018).

Cultuurlandschap als basis

1. Een aantrekkelijk en streekeigen landschap is de basis voor vrijwel alle activiteiten die je onder de Groenfondsdoelen kunt bedenken. Mede gezien de unieke rol van het Groenfonds voor cultuurhistorie (wordt door geen enkel ander fonds gedekt) en de schaarse provinciale middelen voor landschap, blijft de rol van het Groenfonds op deze onderwerpen cruciaal. Voor natuur zal er de komende jaren waarschijnlijk juist meer uit provinciale middelen kunnen worden betaald (nieuwe stelsel agrarisch natuurbeheer).
2. Het statische karakter van het fonds is echter tegelijk een beperking. Met behoud van het oude kan het fonds zich – zeker nu er middelen bijkomen – sterker gaan richten op landschapsontwikkeling, op de relatie stad-land en op het (met incidenteel geld en medefinanciering van anderen) aanjagen van projecten en initiatieven.
3. Hiermee komen we uit op een voorkeur voor scenario 2: gooi het oude niet weg, maar wees hierin wel selectiever en breid het Groenfonds uit tot een mixfonds voor behoud en ontwikkeling. De precieze verhouding tussen die twee onderdelen zal mede worden bepaald door de mate waarin er – straks wellicht via een nieuw fonds onder de Landschapstafels – extra middelen kunnen worden aangeboord.

Behoud van het open groene landschap blijft de basis van alle activiteiten, ook van de gewenste vernieuwing

Mogelijke acties op korte termijn

4. Extra fondsmiddelen maken het makkelijker om op korte termijn meer aandacht te geven aan verbreding van fondsactiviteiten. Er kan sterker worden ingezet op aanvullende fondswerving, met name in de private sfeer. Bijvoorbeeld door fondswervingsactiviteiten voor het bedrijfsleven te organiseren, waarbij ze ook op het belang van de streekrekening worden gewezen. Hiervoor kunnen 'ambassadeurs' worden aangezocht. Deze bijeenkomsten kunnen tevens worden benut om projectideeën voor het Groenfonds te genereren. Maar ook de publieke middelen kunnen nog toenemen. Bijvoorbeeld door het aanhaken van extra gemeenten, het benutten van een deel van de tolheffing van de Blankenburgtunnel en/of het binnenhalen van extra natuurcompensatiegeld. Deze aanbeveling is niet alleen voor het Groenfonds Midden-Delfland van belang, maar ook voor het fonds dat nu aan de 'landschapstafel' Hof van Delfland wordt verkend.
5. Met het geld van Maassluis (€ 0,5 mln.) kan al vanaf 2016 een start worden gemaakt met de beoogde verbreding. Namelijk door dit geld niet in te zetten voor jaarlijks rendement, maar door dit bedrag in bijvoorbeeld tien jaar op te souperen voor het ondersteunen en aanjagen (bijvoorbeeld met een prijsvraag) van incidentele projecten en initiatieven. Hierbij kan al worden 'gezwaluwstaart' met andere budgetten (bijv. Gebiedsdeals provincie, Omgevingsfonds, Fonds 1818, Loswal de Bonnen, IODS, NZO, Prins Bernardfonds, NME-budgetten en andere fondsen voor gebiedsontwikkeling). Veel gebiedsorganisaties maken ook al volop gebruik van zulke fondsen, maar tot dusverre bijna altijd los van het Groenfonds. Door zwaluwstaarten met andere fondsen en selectief een eigen bijdrage te vragen, ontstaat bovendien een multipliereffect.
6. Over de financiering van kleinschalige projecten zoals 'boerenlandhekken' kunnen wellicht afspraken worden gemaakt met andere financiers. Nu is het vaak moeilijk om financiering te vinden voor dit soort initiatieven die een meerwaarde opleveren voor een streekeigen landschap. Door afspraken te maken over de financiering van projectenprogramma's of losse projecten kan dit soort projecten laagdrempelig worden gefinancierd.
7. Met de komst van een nieuw stelsel voor agrarisch natuurbeheer vanaf 2016 moet Vockestaert opnieuw de balans opmaken wat er uit provinciaal en waterschapsgeld kan worden betaald en wat uit Groenfondsgeld. Voor landschap lijkt dat duidelijk, maar wellicht komt er bij weidevogels wel een verschuiving tot stand waardoor een deel van de middelen al in 2016 anders kan worden besteed. Eventueel nog wel steeds aan weidevogels, maar dan bijvoorbeeld aan innovatieve zaken waarin de provinciale regeling niet voorziet.
8. In de loop van 2015 worden beslissingen genomen over een eventueel gebiedsfonds in het kader van de Landschapstafel Hof van Delfland. Hier zou in beginsel een win-winsituatie kunnen ontstaan waarbij het Groenfonds – bij voorkeur met behoud van identiteit – opereert binnen de kaders van een nieuw fonds dat ook andersoortige bestedingen faciliteert.
9. Ga ook na of er andere manieren zijn om instandhouding en beheer van landschapselementen te garanderen, bijvoorbeeld via de ruimtelijke ordening, via erfdienstbaarheid, met behulp van het grondinstrument en/of door invulling te geven aan de eigen verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven. Maak daarbij een onderscheid tussen instandhouding (is vaak al verplicht) en adequaat beheer (is doorgaans niet verplicht). Verken daarnaast in samenspraak met de gebiedsorganisaties of er scherpere prioriteiten zijn te stellen in de gesubsidieerde elementen: welke zijn het meest waardevol en/of behoeven de meeste ondersteuning? Door nu te anticiperen kan een eventuele nieuwe beleidslijn meteen na 2017 in gang worden gezet.
10. Ook zeer relevant, en voor een bredere groep actoren dan alleen het Groenfonds: het belang van Midden-Delfland voor de stad kan sterker worden benadrukt. Midden-Delfland is het laatste open groene landschap in de zuidwestelijke Randstad. De streekeigenheid van het landschap levert niet alleen een toeristische trekpleister op, maar ook voedsel, educatie, waterberging, biodiversiteit, energie uit snoeiafval en (andere vormen van) duurzaam grondgebruik. De zichtbaarheid van de resultaten van het Groenfonds kan sterk worden verbeterd en er moet worden gezocht naar een aansprekende branding van het gebied, vooral richting stad. De

gemeenten kunnen dit in samenspraak gestalte geven, bij voorkeur onder de vlag van de Landschapstafel. Daarbij kan een communicatiekalender worden gemaakt waarbij elk jaar een nieuw onderwerp in de etalage wordt gezet. Voor de hand liggend vlaggenschip voor de communicatie zijn de weidevogels (c.q. is de grutto), maar daar staat tegenover dat deze ook voor andere acties al veel worden gebruikt en dat het Groenfonds juist minder in weidevogels zal gaan investeren. Daarom is het gewenst ook na te denken over een aansprekend imago in de sfeer van landschap en cultuurhistorie. Kijk hierbij vooral vraaggericht (wat is interessant voor de stad?) en niet aanbodgericht. Probeer niet alleen de stedeling naar Midden-Delfland te krijgen, maar organiseer ook activiteiten in de stad.

11. Meer in zijn algemeenheid en deels los van de Groenfondsbestedingen is het van groot belang om op korte termijn de volgende verschuivingen in gang te zetten om het imago van het fonds te veranderen, de stad sterker te betrekken en zo en het stedelijk draagvlak te waarborgen:
- van 'hun fonds' naar 'ons fonds';
  - van 'het feestje van Midden-Delfland' naar 'ons feestje' (samen zaaien, samen oogsten);
  - van 'hun gebied' naar 'ons gebied'.

In het ideale plaatje investeren de deelnemende gemeenten en andere financiers uit overtuiging, ze willen er graag bij horen en samenwerken aan een betere relatie tussen stad en land. Er vinden (door het fonds gefinancierde) activiteiten plaats in zowel het landelijk als het stedelijk gebied en het idee van 'toegangspoorten' of *stepping stones* tussen landelijk en stedelijk gebied wordt nieuw leven ingeblazen. We denken dan bijvoorbeeld aan activiteiten in de stad die de landschappelijke en cultuurhistorische betekenis van het gebied 'vertalen' naar de stadsbewoner en de historische banden tussen stad en land belichten. Zo kunnen de eigenheid van het gebied en de verbondenheid met de stad beter worden herkend en ervaren.

Met het geld van Maassluis kan wellicht een start worden gemaakt met vernieuwing en een groter accent op stad-landrelaties, als opstap naar een verdergaande vernieuwing vanaf 2018

Mogelijke acties op langere termijn

De acties op korte termijn zijn onverkort ook relevant voor de langere termijn. Voor die langere termijn (maar al startend in 2016-2017) zijn de volgende activiteiten van belang:

12. Op het moment van schrijven is een uitvoeringsprogramma Midden-Delfland® 2025 in de maak, spreekt een aantal gemeenten aan de Landschapstafel over een beheervisie, een uitvoeringsprogramma en een groenfonds en is nog niet precies bekend hoe het nieuwe agrarisch natuurbeheer in 2016 zal worden gerealiseerd. Eind 2015, begin 2016 is dat allemaal wel bekend en kunnen de acties voor de korte termijn zo nodig worden bijgesteld en de lijnen voor de jaren daarna worden uitgezet. Daardoor kan in 2017, het laatste contractjaar vanuit het puntensysteem, een weloverwogen besluit worden genomen over de besteding van de (hopelijk toegenomen) fondsmiddelen in 2018 en daarna. Daarbij kan een optimale balans worden gevonden tussen beheer en ontwikkeling. Behalve uit extra fondsmiddelen kan de ontwikkelingspoot ook worden versterkt doordat er waarschijnlijk selectiever in beheer kan worden geïnvesteerd. Naar onze overtuiging staan de acties voor de korte termijn echter geen van alle op gespannen voet met die voor de langere termijn, welke richting die ook mogen krijgen.
13. Het werkgebied van het Groenfonds is momenteel bescheiden, maar groeit per definitie mee met het aantal meebetallende gemeenten. Een uitbreiding oostwaarts is zeer gewenst (maar afhankelijk van de besluitvorming van Pijnacker-Nootdorp), omdat het gebied ten oosten van de A13 landschappelijk en agrarisch één geheel vormt met het huidige werkgebied. Een opschaling naar het niveau van de Landschapstafel Hof van Delfland ligt voor de hand, maar daarbij moet dan zorgvuldig worden bezien of het Groenfonds opgaat in een groter fonds of als herkenbare identiteit blijft bestaan te midden van een groter fondsgeheel – het laatste heeft uit een oogpunt van herkenbaarheid zeker voordelen. Ten eerste wordt het eventuele Landschapstafelfonds waarschijnlijk een investeringsfonds, ten tweede heeft het Zuidplas-gebied een heel ander karakter dan Midden-Delfland.
14. Hoe groot het toekomstige werkgebied ook wordt, het is gewenst dat de beoogde projecten, investeringen en beheeruitgaven tijdig worden opgenomen in de meerjarenprogrammering van de samenwerkende gemeenten en van de provincie. Alleen zo kan worden geanticipeerd op de gewenste toekomstige rol van het fonds.
15. Agrarische natuurvereniging Vockestaert kan in beginsel ook op langere termijn de centrale uitvoerder blijven van het Groenfonds, zeker als de vereniging straks voor zowel provincie als waterschap een spilfunctie verricht in het (door)contracteren van groene en blauwe diensten. Maar bij uitbreiding van het fonds met breder gerichte projecten is het wellicht verstandig dat Vockestaert een 'netwerk' gaat vormen met andere advies- en projectorganisaties. Vockestaert kan dan van binnenkomende aanvragen beoordelen of ze op zijn werkgebied liggen en ze zo nodig doorspelen aan een collega-gebiedsorganisatie. Ook moet Vockestaert bepalen of ze de grenzen van zijn werkgebied zo nodig wil verruimen en hoe de samenwerking met de nieuwe boerencoöperatie voor de Groenzoom (Lansingerland e.o.) gestalte kan krijgen.
16. Aandacht is op zijn plaats voor de staatssteunaspecten van veranderingen in de Groenfondsbestedingen: voor investeringen gelden andere regels, voor niet-agrariërs gelden andere regels dan voor agrariërs, voor nieuwe maatregelen moet de vergoeding opnieuw worden berekend aan de hand van de Catalogus groenblauwe diensten 2015.
17. Tot slot: bespreek alle beoogde veranderingen grondig met de gebiedsorganisaties en in het bijzonder met Vockestaert als centrale uitvoeringsorganisatie.

Bijlage 1. Overzicht van gebiedsfonds

Fondsen die zich louter op natuurgebieden richten (zoals het Duinenfonds Zuid-Kennemerland) zijn hier buiten beschouwing gelaten. Let wel: omdat oude en nieuwe overzichten van fondsen zijn gecombineerd, is enige overlap niet uitgesloten.

Groningen

1. Gebiedsfonds Westerkwartier
2. Gebiedsfonds Westerwolde (i.o.)
3. Streekfonds Hoogeland (i.o.)

Friesland

4. Lânskipsfûns Oranjewâld-Ketlik

Drenthe

5. Gebiedsfonds Drentsche AA

Overijssel

6. Landschapsfonds Enschede
7. Buurtschap IJsselzone ('Buurtschapsfonds')
8. Fonds Groene diensten Hardenberg
9. Fonds Nationaal Landschap Noordoost Twente
10. Gemeenschapsfonds Hof van Twente
11. Gebiedsfonds 'Boeren voor Natuur' Twickel (Twickelfonds)
12. Landschapsfonds Noabers van Zudert (Dwarsgracht)
13. Kostbaar Salland
14. Landschapsfonds Dalflen
15. Landschapsfonds Haaksbergen
16. Landschapsfonds Hardenberg
17. Landschapsfonds Hellendoorn
18. Landschapsfonds Hof van Twente
19. Landschapsfonds Netwerkstad
20. Landschapsfonds Noordoost Twente
21. Landschapsfonds Ommen
22. Landschapsfonds Rijssen Holten
23. Landschapsfonds Staphorst
24. Landschapsfonds Steenwijkerland
25. Landschapsfonds Twenterand
26. Stichting Particuliere Landschapselementen IJsseldelta
27. Stichting Sámen voor Nationaal Park Weerribben-Wieden.

Gelderland

28. Lunters Landfonds
29. Binnenveldfonds (Wageningen – Veenendaal)
30. Via Natura (Ooijpolder / Groesbeek)
31. Landschapsfonds Winterswijk
32. Landschapsfonds Echt Achterhoek
33. Landschapsfonds voor de Achterhoek (i.o.)
34. Stichting Landschapskapitaal inz. Graafschap
35. Stichting Landschapskapitaal inz. Ooijpolder/Groesbeek
36. Veluwefonds (i.o.)

Noord-Brabant

37. Streekrekening Het Groene Woud
38. Streekrekening De Peel

39. Streekrekening de Maashorst
40. Landschapsfonds Rond d'n Duin
41. BIO-fonds gemeente Gemert-Bakel
42. Landschapsfonds Etten-Leur
43. Streekfonds Biesbosch Delta

Limburg

44. Landschapsfonds Natuurvisie Roermond-Oost
45. Stichting Streekfonds De Maashorst

Zeeland

46. Stichting d'Aegen
47. Streekfonds Land van Borsele (i.o.)

Flevoland

48. Streekfonds Flevoland

Utrecht

49. Groenblauwe diensten in de Venen
50. Landschapsfonds Eem en Vallei
51. Stichting Streekfonds de Utrechtse Waarden
52. Streekfonds Nationaal Landschap Arkemheen Eemland
53. Streekfonds Utrechtse Heuvelrug

Zuid-Holland

54. Groenfonds Midden-Delfland
55. Bieslandfonds en Vrienden van Biesland
56. Stichting Landschapsfonds Alphen aan den Rijn en omstreken
57. Gebiedsfonds groene diensten Wijk en Wouden
58. Streekfonds Alblasserwaard - Vijfherenlanden
59. Gebiedsfonds Ade
60. Streekfonds Krimpenerwaard

Noord-Holland

61. Landschapsfonds / Streekrekening Amstelland
62. Gruttofonds West-Friesland
63. Gebiedsfonds Laag Holland
64. Stichting Landschapsfonds Vechtvallei
65. Streekfonds Noord-Kennemerland (i.o.)
66. Streekrekening Texel/De Hoge Berg